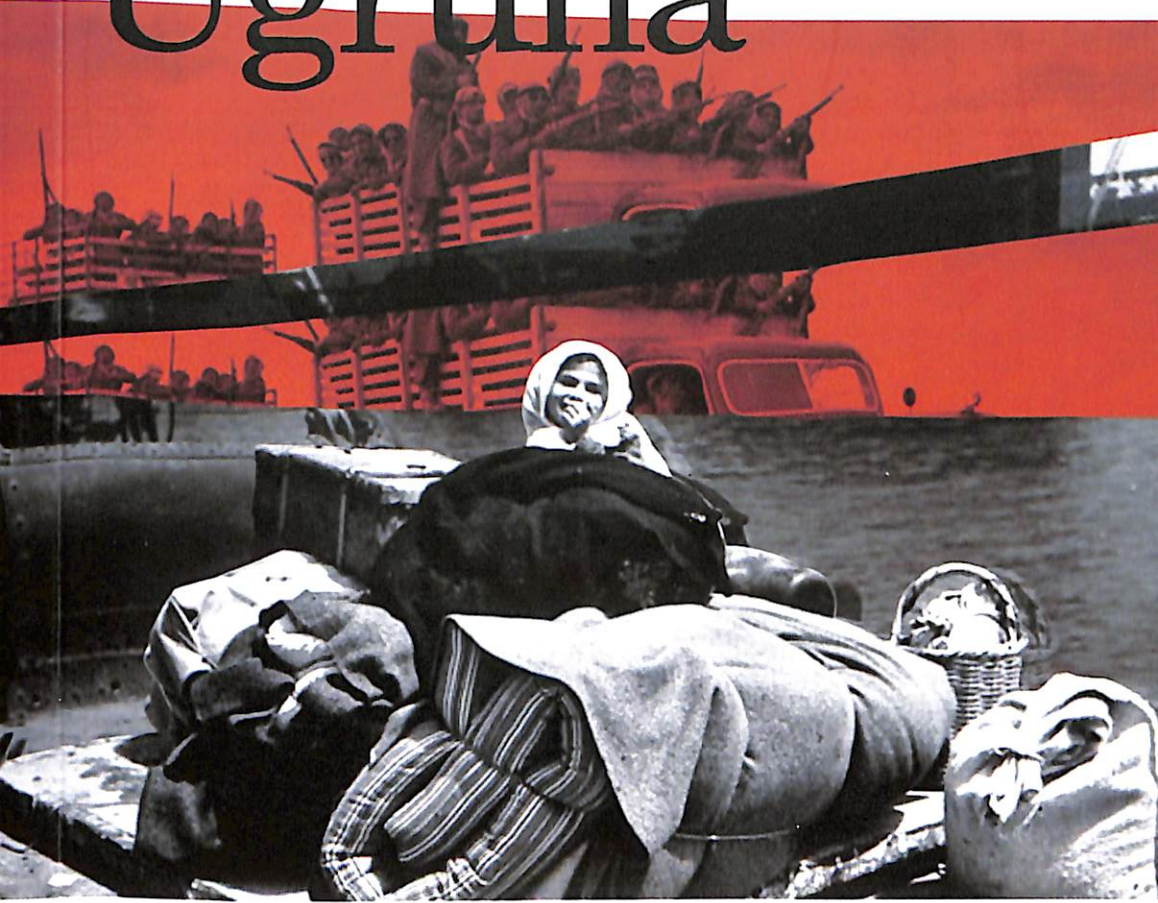

EUGENE L. ROGAN
AVI SHLAIM

Filistin Uğruna

1948'in Tarihini Yeniden Yazmak

KURAN
YAYINLARI

 baskı

KÜRE YAYINLARI / 97. Kitap
Uluslararası İlişkiler 16

Filistin Uğruna
1948'in Tarihini Yeniden Yazmak

Derleyenler

Eugene L. Rogan

Avi Shlaim

The War for Palestine, 2nd ed.
Cambridge University Press, 2007

© Cambridge University Press, 2001, 2007
Türkçe yayım hakları
© Küre Yayınları, 2018

Tercüme **Suna Gülfer İhlamur-Öner**
Redaksiyon **Ebru Afat**
Yayına Hazırlık **Nermin Tenekeci**

Birinci Basım Şubat 2012
İkinci Basım Temmuz 2018

ISBN 978-605-5383-11-4
TC Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika no: 15813

Kapak **Salih Pulcu**
Tasarım uygulama **Sibel Yalçın**

Baskı/Cilt Senyıldız Matbaacılık

Sertifika No: 11964
Gümüşsuyu Cad. Işık San. Sit.
No: 19/C 102
Topkapı/İstanbul
Tel: 0212 483 47 91

KÜRE YAYINLARI

Vefa Cad. No: 48/3

Fatih / İstanbul

Tel 0212 520 66 41-42

Faks 0212 520 74 00

www.kureyayinlari.com

kure@kureyayinlari.com

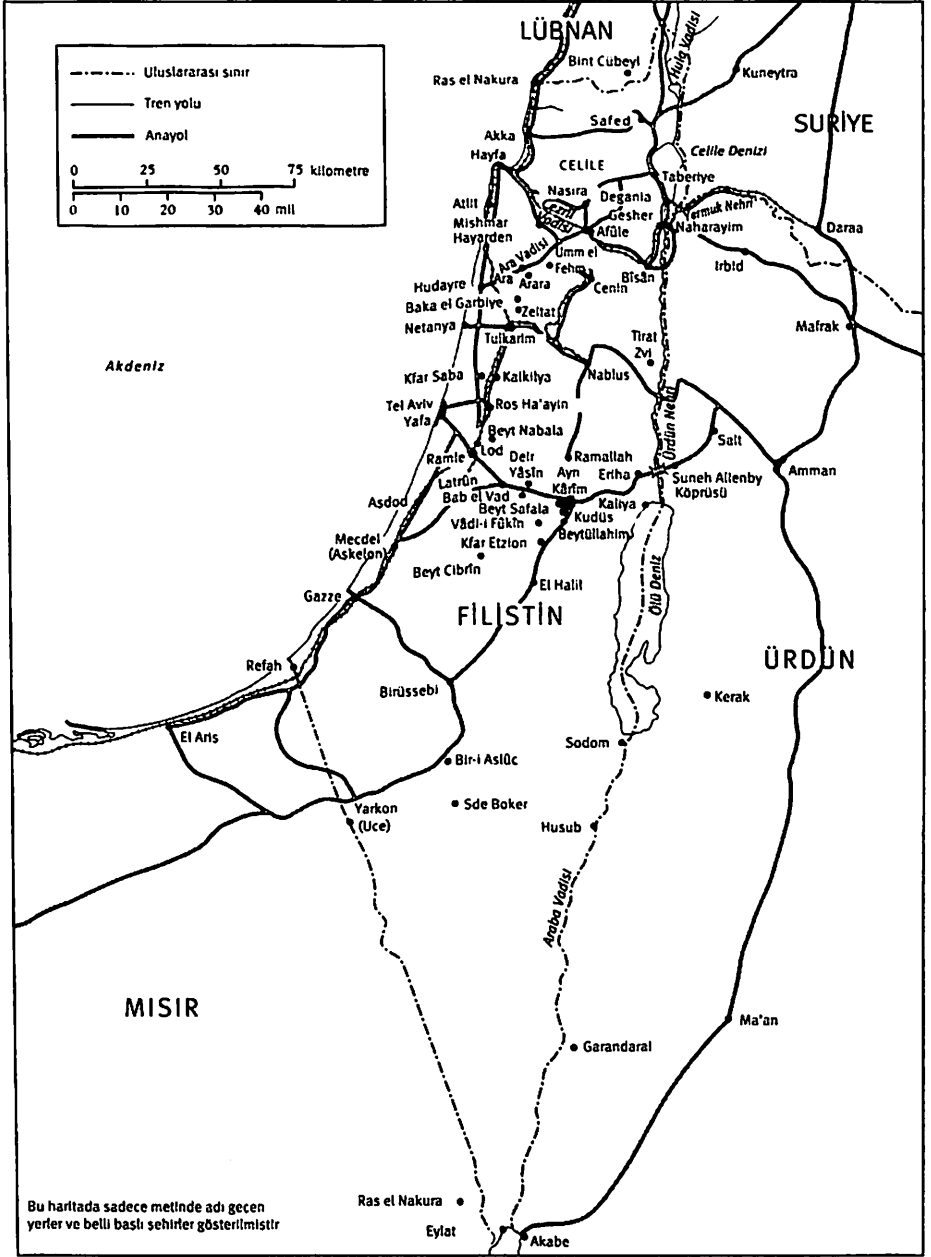
facebook.com/kureyayinlari

twitter.com/kureyayinlari

İÇİNDEKİLER

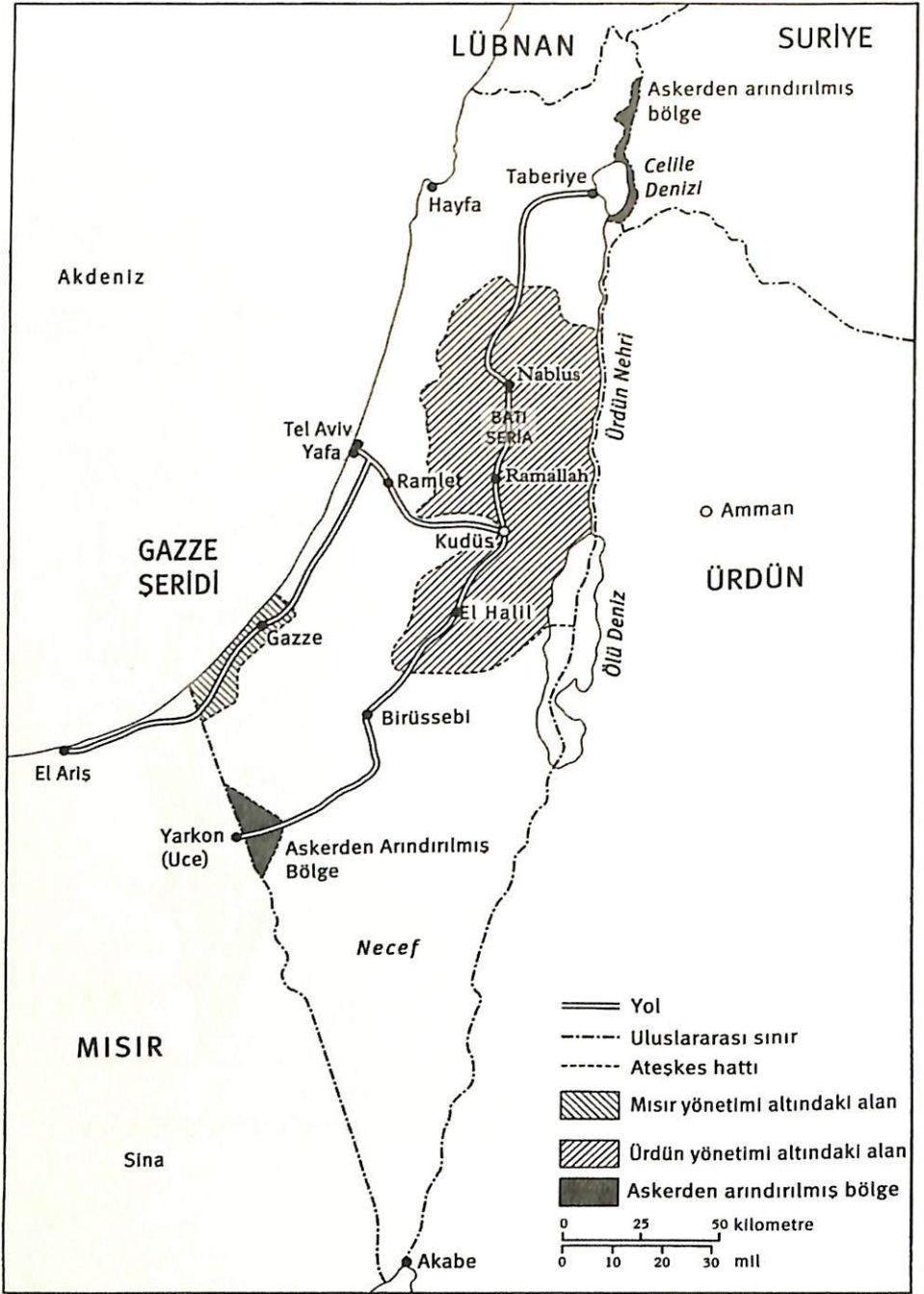
Kısaltmalar	6
Kronoloji	7
Haritalar	9
Önsöz	13
Giriş	23
Filistinliler ve 1948: Başarısızlığın Temel Nedenleri	37
RASHID KHALIDI	
1948 Filistin Toplu Göçünü Yeniden İncelemek	67
BENNY MORRIS	
Dürzîler ve İsrail'in Doğusu	97
LAILA PARSONS	
1948'de İsrail ve Arap Koalisyonu	121
AVI SHLAIM	
Ürdün ve 1948: Bir Resmî Tarihin Israrlı Direnişi	151
EUGENE L. ROGAN	
Irak ve 1948 Savaşı: Iraktaki Kargaşanın Aynası	175
CHARLES TRIPP	
Mısır ve 1948 Savaşı: İç Çatışma ve Bölgesel İhtiras	207
FAWAZ A. GERGES	
Suriye ve Filistin Savaşı:	
Kral Abdullah'ın "Büyük Suriye Planı" için Savaşmak	239
JOSHUA LANDIS	
Litani Nehrinin İki Yakası Arasında Gizli Anlaşma:	273
Lübnan ve 1948 Savaşı	
MATTHEW HUGHES	
Suudi Arabistan ve 1948 Filistin Savaşı:	
Resmî Tarihin Ötesinde	303
MADAWI AL-RASHEED	
Son Söz: 1948'in Sonuçları	329
EDWARD W. SAİD	
Kaynakça	347
Dizin	359

- 11-12 Temmuz 1948** İsrail Savunma Kuvvetleri'nin (IDF) Lod ve Ramle'yi ele gecirmesi
- 18 Temmuz 1948** İkinci ateskesin başlaması
- 6 Eylül 1948** Arap Birliği'nin Tüm Filistin Hükümeti'ni Gazze'de kurma kararı
- 17 Eylül 1948** Kont Bernadotte'nin Stern Cetesi tarafından öldürülmesi; Dr. Ralph Bunche'nin fiili ara bulucu olarak atanması
- 20 Eylül 1948** BM tarafından Bernadotte Planı'nın yayımlanması
- 15 Ekim 1948** İsrail'in Necef'teki Mısır ordusuna saldırı başlatması
- 29-31 Ekim 1948** Hiram Operasyonu: İsrail Savunma Kuvvetleri'nin Arap Kurtuluş Ordusu'nu Celile'den çıkarması ve Lübnan sınırını geçmesi
- 16 Kasım 1948** BM Güvenlik Konseyi'nin ateskes görüşmeleri çağrısı yapması
- 11 Aralık 1948** BM'nin Filistin Uzlaştırma Komisyonu'nu kurması ve mültecilerin yurtlarına dönmeleri ya da yeni bir yere yerleştirilmesi için çağrı yapması
- 22 Aralık 1948** İsrail'in ikinci saldırıyı başlatması; Mısır güçlerinin zorunlu sınırların ötesine çekilmeye zorlanması ancak Gazze Seridi'ni elinde tutması
- 7 Ocak 1949** Catısmaların sona ermesi
- 13 Ocak 1949** İsrail ve Mısır heyetlerinin Rodos adasında Dr. Bunche başkanlığında ateskes görüşmeleri için buluşması
- 24 Şubat 1949** İsrail ve Mısır'ın Ateskes Anlaşması imzalaması
- 23 Mart 1949** İsrail ve Lübnan'ın Ateskes Anlaşması imzalaması
- 3 Nisan 1949** İsrail ve Ürdün Emirliği'nin Ateskes Anlaşması imzalaması
- 20 Temmuz 1949** İsrail ve Suriye'nin Ateskes Anlaşması imzalaması

Harita 1 Manda Yönetimi altındaki Filistin

Kaynak: Avi Shlaim, *Collusion across the Jordan: King Abdullah, the Zionist Movement and the Partition of Palestine* (Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları, 1988), ön sayfa.

Harita 4 Arap-İsrail ateskesleri sonrası İsrail, 1949

Kaynak: Avi Shlaim, *Collusion across the Jordan: King Abdullah, the Zionist Movement and the Partition of Palestine*, s. 429.

ÖNSÖZ

The War for Palestine [Filistin Uğruna] kitabının ilk baskısı Cambridge Üniversitesi Yayınları tarafından 2001 yılında yayımlandı. Bu kitabın başarısı bizim beklentilerimizin çok üzerinde oldu. Kitap, çok ciddi derecede beğeni topladı; 8.000 nüshadan fazla satıldı ve üç dile –Arapça, Fransızca ve İtalyanca– çevrildi. Bu kitap, 1948’in tarihinin Arap ve İsrail perspektiflerinden fark gözetmeden yeniden yazılmasını teşvik etmek için ilk girişimdi. Oxford Üniversitesi St. Antony’s Koleji’nin Ortadoğu Merkezi’nde 1998 sonbaharında düzenlenen bir dizi konferanstan esinlenmekteydi. Eski ve yakın zamanda gizliliği kaldırılan arşiv kaynakları ışığında Filistin için mücadelede yer alan yerel aktörlerin rolünü yeniden incelemeyi hedeflemekteydi. Bu kitabın yazarları farklı deneyim ve çevrelerden gelen insanlardı: Bazıları İsrail, bazıları Arap dünyası ve bazıları da Batı’dan. Kökenlerimizden bağımsız olarak hepimiz bulabildiğimiz en iyi kanıtların yardımıyla bu tarihî önem taşıyan savaşın nedenlerini, gelişimini ve de sonuçlarını keşfetmek kararlılığıyla bir araya gelmiştik. Bizim ortak amacımız, utancı birilerine yüklemek ya da suçun sorumluluğunu pay etmek değil, anlamaktı.

Arap ve İsraili bilim insanlarını Filistin Savaşının tarihini yeniden yazmak amacıyla bir araya getirme fikrini ilk ortaya atan, Oxford’daki Ortadoğu Merkezi’nin uzun süredir dostu olan Edward Said idi. Edward bu kitaptaki makalesinde ve diğer yerlerde, Arap entelektüellerinin kendi tarihleri ile yüzleşmesi gerekliliği ve meselenin iki tarafına aynı anda bakmanın ya da kendi ifadesiyle farklı sesleri birbirine uydurarak tarih yazmanın önemi üzerine etkili bir şekilde yazmaktaydı. Ayrıca İsrail-Filistin çatışmasının tarihsel kökenlerinin geniş kapsamlı bir şekilde anlaşılmasının sorunun çözümü için elzem olduğuna inanıyordu. Edward Said 25 Eylül 2003 tarihinde vefat etti. Said’in “Sonsöz: 1948’in Sonuçları” başlıklı makalesi hiçbir değişiklik yapılmadan burada yeniden basılmıştır. *The War for Palestine* kitabının bu ikinci baskısını, Filistin meselesinin karmaşıklıklarıyla uğraşarak bir ömür geçiren bu seçkin entelektüelin anısına adamak istiyoruz.

Kitabın ilk versiyonu kendi zamanının bir ürünüydü: Konunun belirleyici ya da geniş kapsamlı bir şekilde araştırılmasından çok, ilk Arap-İsrail Savaşı tarihinin yeniden yazımına bir katkıydı. İlk baskının giriş bölümünde bazı eksiklikler –özellikle Lübnan konusunun işlenmesine ilişkin– olduğunu belirtmiştik. Tüm çabalarımıza karşın, 1948’de Lübnan üzerine bir bölüm yazabilecek bir tarihçi bulamadık. Suudi Arabistan ve 1948 üzerine yazabilecek muhtemel bir yazar da aklımıza gelmedi. Ancak yakın zamanda bu iki belirli boşluğu doldurmak konusunda yeterli ve istekli uzman tespit ettik. Bu bizi *The War for Palestine*’ın ikinci baskısı hakkında düşünmeye sevk etti. Su an önünüzde duran kitap bu gelişmenin sonucudur.

Bu kitap, 2001 yılındaki kitabın yeniden gözden geçirilmiş ve genişletilmiş baskısıdır. Kitabın, merhum Edward Said haric, tüm yazarlarına kendi yazdıkları bölümleri yeniden gözden geçirme olanağı verildi. İki editör (derleyen) de dahil olmak üzere tüm yazarlar, kendi bölümlerinin ilk basımdaki haliyle yeniden basımına memnuniyetle onay verdi. Matthew Hughes’ın Lübnan ve Madawi al-Rasheed’in (Madavi el-Rasit) Suudi Arabistan üzerine yazdıkları bölümler, bu kitaba yapılmış iki asli ilavedir. 1948 Savaşına ilişkin geniş literatürde Lübnan’ın rolüne ilişkin neredeyse hiçbir şey yoktur; çünkü Lübnan Arap devletleri arasında en güçsüzdü ve ordusunun savastaki rolü son derece azdı. Matthew Hughes Lübnan’ın 1948’de sadece kâğıt üzerinde savaşan bir devlet olduğunu yazarak yazısına başlamakta, fakat ülkenin askerî alandaki edilgenliğinin nedenini açıklamak için, iç mezhep bölünmelerine yeni bir ışık tutmaya kadar işi vardırarak suretiyle yazısını sürdürmektedir. Yazar özellikle, çoğunluğunu Hristiyanların oluşturduğu hükümetin Siyonistlerle gizli anlaşma yapma konusunda bir geçmişe sahip olduğunu ve çatışmaların çıkmasını müteakiben orduyu kasıtlı olarak durdurduğunu göstermektedir. Hughes, Lübnan güçlerinin büyüklüğü konusunda detaylar vererek Yahudi Davut’un Arap Golyatı ile karşı karşıya kalmış olduğuna ilişkin miti daha da zayıflatmaktadır. Ayrıca, İsrail ile çarpışan Arap koalisyon ordusunun iç kademelerindeki anlaşmazlık ve uyumsuzluğa ilişkin diğer yazarların argümanlarıyla da bağlantı kurmaktadır. Ve Arap devletlerinin savaş alanındaki yenilgilerinde, diplomatik ve askerî stratejilerini uyumlaştırma konusundaki yetersizliklerinin hiç azımsanmayacak bir rol oynadığı şeklindeki ortak görüşe katılmaktadır.

Madavi el-Rasit’in Suudi Arabistan üzerine yazdığı bölüm, bu bölünmüş ve iyi işlemeyen Arap koalisyonuna ilişkin genel resmin içine

cok güzel oturmaktadır. Suudi Arabistan'ın Filistin Savaşına ilişkin tavrı, Lübnan'ınkine benzer şekilde, kararsız ve çeliskiliydi ve savaşa katkısı tamamıyla önemsizdi. Ve diğer tüm Arap devletleri gibi Suudi Arabistan da ulusal çıkarlarının peşinde koşarken Arap birliği hedefine sözde bağlılık göstermekteydi. Filistin davasına bağlılıktan daha ziyade Ürdün'le rekabet, savaş sırasındaki Suudi politikasının itici gücünü oluşturmaktaydı. Madavi el-Rasit, Suudi Arabistan'ın resmî tarihi ve Filistin Savaşının ötesine gidebilmek için bugüne dek kullanılmamış geniş bir yelpazedeki Arap kaynaklarından yararlanmaktadır. Böylece, Filistin için savastaki Arap yenilgisine yol açan karmaşık dinamikleri anlamamıza çok büyük bir katkı yapmaktadır.

Benny Morris'in "1948 Filistin Toplu Göcünü Yeniden İncelemek" adlı makalesi burada değiştirilmeden yeniden basılmıştır, ancak bu kendisinin konu üzerindeki son sözü değildir. Cambridge Üniversitesi, Morris'in *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*¹ başlıklı çok uzun ve değerli bir kitabını 2004 yılında basmıştır. Bu kitap, 1987 tarihli *The Birth of the Palestinian Refugee Problem, 1947-1949*² başlıklı öncü kitabın devamı niteliğindedir. İlk kitap, İsrail devletinin kuruluşu ile birlikte 1948 Savaşının en büyük siyasal sonucu olan Filistin mülteci meselesinin kökenlerini incelemeyi amaçlıyordu. Kitabın basımını takip eden yıllarda İsrail'in arşivlerinde çok büyük miktarda ilave arşiv malzemesi araştırmaya açılmıştı. Bu malzemenin bir kısmı Morris'in *The War for Palestine*'in ilk basımındaki yazısına yansımıştı. Yine de *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*, otuz yıla yakın süren özenli bir çabaya dayanan daha doyurucu ve kapsamlı bir anlatı sunmaktadır. Bu basım, çok büyük oranda yeni arşiv malzemesini birleştirmekte ve bazı ana bölümlerin anlatılarını önemli ölçüde genişletmektedir. Diğer bir yenilik ise, "Nakil" –kitlesel zorunlu göç yerine kullanılan örtücü tabir– üzerine Siyonist düşünce ile İsrail'in 1948'de izlediği fiili politikalar arasındaki bağlantılar hakkında makaleye eklenen yeni bölümdür. Son yirmi yılda İsrail'de mülteci meselesi ve 1948 Savaşının tüm diğer boyutlarına ilişkin çok sayıda resmî belgenin gizliliği kaldırılmıştır. İsrail belgelerin gizliliğinin kaldırılması için İngiliz-tarzı otuz yıllık bir kural benimsemiştir; ancak son yıllarda bu kural daha müsamahalı bir şekilde uygulanmaya başlamıştır. İsrail Devlet Arşivi 1948-49 dönemine ait kabine protokollerinin neredeyse tamamının gizliliğini kaldırmıştır. İSK, Haganah, İşçi Partisi, Ben-Gurion ve bunlar arasındaki diğer arşivler yüzbinlerce belgeyi kullanıma açmıştır. Bu zengin

FİLİSTİN UĞRUNA

1948'İN TARİHİNİ YENİDEN YAZMAK

EUGENE L. ROGAN
AVI SHLAIM

BU KİTAP, MEVCUT ARŞİV KAYNAKLARINA VE KAMUSAL ALANA GİRMİŞ HATİRA VE DİĞER BASILI BİRİNCİL KAYNAKLAR GİBİ YENİ MALZEMEYE DAYANARAK FİLİSTİN SAVAŞINA MÜDAHİL OLAN TÜM KATILIMCILARIN ROLLERİNİ YENİDEN İNCELEMEDİR. BU DERLEME, İSRAİLLİ "YENİ TARİHÇİLER" İLE ORTADOĞU ÜZERİNE ÇALIŞAN ÖNDE GELEN ARAP VE BATILI UZMANLARI, SAVAŞA MÜDAHİL OLAN HER ÜLKENİN KENDİ PERSPEKTİFİNDEN 1948'İ YENİDEN GÖZDEN GEÇİRMEK AMACIYLA BİR ARAYA GETİRMEKTEDİR.

ARAP-İSRAİL İLİŞKİLERİNİN HALİHAZIRDAKİ DURUMU İLE GEÇMİŞE YÖNELİK POPÜLER YAKLAŞIMLAR ARASINDA HAYLİ ÖNEMLİ BİR BAĞLANTI BULUNMAKTADIR. EN AZINDAN GELECEKTE BİR UZLAŞMA OLASILIĞINI KORUMAK İÇİN GEÇMİŞİN ÇOK BOYUTLU VE SAĞDUYULU BİR ŞEKİLDE KAVRANMASI ELZEMDİR. BU NEDENLE, 1948'İN TARİHİNİN YENİDEN YAZILMASI HEM FİİLİ HEM DE AKADEMİK BİR ZARURET OLARAK KALMAYA DEVAM ETMEKTEDİR.

